

Инж. Борђе ДРЕЦУН, Станица
за рибарство — Титоград

Пастрмка „блатњача“ из Плавског Језера

У В О Д

КОМПЛЕКСНА проучавања *ихтиофауне* риболовних вода Црне Горе до данас нијесу вршена. Довољно је напоменути да ми још увијек немамо *попис и преглед распрострањености слатководних риба* у нашој Републици. Нешто мало радова који постоје о *ихтиофауни* Црне Горе, имају прилично мањкавости: или су рађени на веома малом броју примјерака, или, пак, усљед кратког боравка појединих проучавалаца на овим водама, а који су углавном били *екскурзивног* карактера, непотпуни да би се са сигурношћу могли користити.

Колико нам је *ихтиофауна* Црне Горе непозната, показала нам је *инвентаризација* риболовних вода, коју врши Станица за рибарство НРЦГ. Приликом обраде материјала са ове *инвентаризације*, имали смо прилике да се упознамо са појединим *врстама* и *формама* риба, које су непознате нашој *рибарској* литератури. Ово се *нарочито истиче* код *претставника* из *фамилије* *салмонида*. Користећи *кључеве* за *детерминацију* *салмонида* Југославије, установили смо да *једна* *врста* *пастрмке* из Плавског Језера у *многome* *отступа* својим *морфолошким* *особинама* од *претставника* ове *фамилије*, чији је *попис* већ *раније* *извршен*. Ово важи и за *ихтиофауну* Рикавачког Језера.

У *досадашњем* *попису* и *распрострањењу* *слатководних* *риба* Југославије, *познато* је да *риболовне* *воде* Црне Горе *насељавају* *сљедећи* *салмониди*: *поточна* *пастрмка* (*Salmo trutta* Linné), *струн*, или *рјечна* *пастрмка* (*Salmo dentex* Heckel), *главатица* (*Salmo marmoratus* Cuvier), *младица* (*Hucho hucho* Linné) и *липлијен*, или *зетска* *мекоусна* (*Salmothymus obtusirostris* Karáman).

У *литератури* до данас *није* *познато* да *језерска* *пастрмка* (*лацустрис*), *насељава* *неку* од *риболовних* *вода* Црне Горе, и *пored* *тога* *што* *обилује* *језерима*. *Претпоставка* *појединих* *аутора*

да у Скадарском Језеру живи језерска пастрмка, досад није потврђена.

Познато је да језерска пастрмка у Југославији насељава сљедеће воде: Бохињско Језеро у НР Словенији, Плитвичка и Висовачко у НР Хрватској и Пливско Језеро у НР Босни и Херцеговини. У осталим водама, а нарочито оним ван Црноморског Слива, напоје у великим језерима која припадају сливу Јадранског односно Егејског Мора, досад није установљена језерска пастрмка. У малим планинским језерима, глацијалног поријекла, уколико у њима има уопште рибе, није такође пронађена језерска пастрмка, док у неким од њих живи поточна пастрмка (на пр. Пешица, Биоградско, Црно, Рибље, Вражје и др.).

Поједини аутори тврде да пастрмке на Балкану уопште нема.

Новопронађена форма из Плавског Језера умногоме отступа од сродних салмонида, које насељавају воде овог слива, по својим морфолошким, а донекле и физиолошким особинама. Због низа карактеристичних обиљежја језерске пастрмке, мјештани је сматрају „језерском пастрмком“.

ОПИС ЈЕЗЕРА

Плавско Језеро се налази у плавско-гусињској котлини. Са југа је ова котлина окружена Проклетијама, са сјеверистока Копиљачом, а са сјеверозапада Виситором.

Геолошку грађу овог терена чине тријаске формације кречњака и рожнаца и палеозојски шкриљци. Прилично су заступљени и серпентини. Претежни дио долине застрт је терцијерним и квартерним наслагама.

По Павлу Вујовићу „корито Плавског Језера издубљено је, у чврстој стијени, глацијалном ерозијом и претставља најнижи дио плавског терминалног глечерског базена“.

По свом постанку и ово Језеро је глацијалног поријекла као дурмиторска језера. Налази се на надморској висини од 901 метра.

Језеро има овалан облик, са површином од око 300 ха. Обале су му положене и благо нагнуте. Главну количину воде језеро добија из ријеке Луче, која уствари претставља горњи ток ријеке Лима. Луча постаје од Врује и Грнчара, које се сливају са масива Проклетија. За вријеме наглог топљења снијега на Проклетијама, а и за вријеме великих падавина (киша), ријека Луча уноси у језеро огромне количине муља, који се скоро сав таложи у језеру. Ниво језера осцилира и често у току кишног периода нарасте за преко два метра. Усљед таложења великих количина овог материјала, Језеро је из године у годину све пличче. Цијело дно Плавског Језера данас прекрива фини језерски муљ. Због наглог спадања дубине, мјештани су га прозвали „Плавско Блато“.

Највећа дубина му је у средишњем дијелу и износи 9 метара, док је у југоисточном најпличе. Просјечна дубина језера креће се од 5 до 6 метара. Боја воде је тамнозелена. Провидност износи 6 метара. Средња годишња температура воде креће се око 10—12° С. Највећа температура воде је у мјесецу августу и креће се између 16 и 18°С. Приликом узимања проби на овом језеру, забиљежио сам највећу температуру на површини воде 16. VIII. 1954 године у 16 часова, која је износила 22,1°С. на средини језера.

Ближку околину језера сачињавају оранице и пашњаци, који су мјестимично обрасли врбом. Појас обалске вегетације, нарочито шевара и трске, све више се шири. Док је језеро било дубоко, усљед одсуства свјетлости, на језерском дну је било веома мало вегетације. Сталним издизањем дна, које је проузроковано великим наносима и таложењем, језеро је опличало и проузроковало да се на њему развије бујна вегетација, која је освојила скоро читаво дно.

Језеро отиче на сјеверну страну. Из њега извире ријека Лим.

ИХТИОФАУНА ПЛАВСКОГ ЈЕЗЕРА

Ихтиофауна Плавског Језера је веома разноврсна и богата. Иако је ово планинско језеро, глечерског поријекла, на доста великој надморској висини, у њему живе рибе неуобичајене за овакве воде.

Салмониди су у језеру заступљени са неколико врста: *младицом*, *поточном* пастрмком, и „блатњачом“ која није *детерминисана*. Младица и блатњача имају повољне услове за развој, док се поточна пастрмка задржава у мањој мјери, јер више воли текуће воде. Младица у Плавском Језеру достиже тежину до 30 кгр., а блатњача до 12 кг. Ови подаци су провјерени. *Липљена* (*Thymallus thymallus* Linné) има веома мало. Поред салмониди и тималида у језеру живи *штука* (*Esox lucius* Linné), која је заступљена у великом броју. Насељава дјелове језера обрасле воденом флором; нарочито његов западни дио према селу Брезојевици. У овом језеру штука достиже тежину преко 20 кгр. *Скобаља* (*Chondrostoma nasus* Linné) има такође у великом броју. Достиже приличну тежину и примјерци преко 2 кгр. нијесу ријетки. И *клијен* (*Leuciscus cephalus* Linné) се лови у већој мјери. Тежина му се креће до 4 килограма.

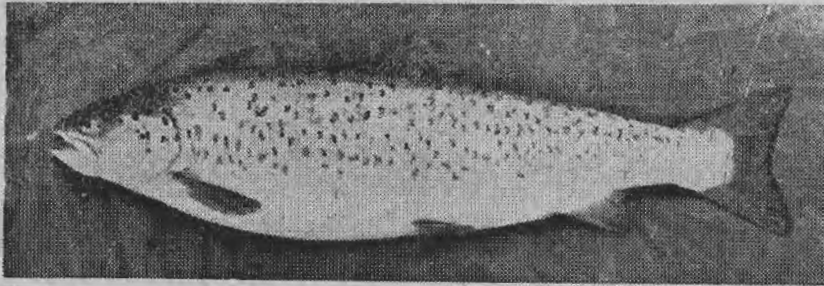
У Плавском Језеру живи још једна риба, неуобичајена у висинским салмонидним водама. То је *манџ* (*Lota lota* Linné) или, како га у околини Плавског Језера називају, „дераћ“. Насељава читаво језеро. Тежина му иде преко 3 кгр. Од читавог слива ријеке Лима насељава само Плавско Језеро.

Поред наведених врста, у Плавском Језеру живе још неке рибе, мањег економског значаја, као *кркуша* (*Gobio gobio* Linné) *мрена* (*Barbus barbus* Linné) и др.

БЛАТЊАЧА

Сви претставници ихтиофауне Плавског Језера су у литератури обрађени и ушли у *попис слатководних риба Југославије*. Никаквих описа нити података немамо једино за *пастрмку*, познату под именом „*блатњача*“. Карактеристичне одлике ове рибе су следеће:

Тијело се одликује заобљеношћу и прилично је здепасто те има изглед торпеда. Леђна линија се уздиже благо до почетка Д, затим доста нагло пада читавом базом ове пераје, а онда се у благом луку спушта до репног пераја. Леђа су у односу на остале

Блатњача (ориг.)

салмониде доста широка. Тијело је са стране мало спљоштено. Однос између дужине и висине тијела, узет на 10 обрађених примјерака, како се види из табеле 1, износи 4,87 у просјеку.

Табела 1

Ред. број	Дужина у мм.	Висина у мм.	Тежина у гр.	Колико пута је висина садржана у дужини тијела	Старост	Пол
1	836	169	6275	1:4,96	8+	жен.
2	783	134	4480	1:5,89	—	муш.
3	710	138	4115	1:5,14	6+	жен.
4	701	160	4070	1:4,38	—	жен.
5	670	131	3540	1:4,35	6+	жен.
6	678	143	3510	1:4,74	5+	муш.
7	641	142	3270	1:4,51	—	жен.
8	630	121	2640	1:5,20	4+	жен.
9	572	123	1950	1:4,92	3+	жен.
10	501	102	1230	1:4,92	3+	муш.

Средња вриједност 4,87
 Максимална 5,89
 Минимална 4,35

Дужина тијела је мјерена од вертикале врха губице до вертикале врха репног пераја. Уствари тотална дужина тијела.

Глава је у односу на дужину тијела, мала и заобљена. Горња вилица краћа а шира и допире до испод $2/3$ промјера ока. Чело кратко, широко и доста високо. Доња вилица заокружена. Полни диморфизам донекле изражен у дужини доње вилице. Мужјаци имају дужу, а ужу вилицу, са малим израштајем кљунасте избочине на врху. Доња чељуст се у потпуности уклапа у горњу. Зуби мали и слаби и не многобројни. Дијаметар ока осредњи. Прва леђна пераја Д је нешто већа и са дужом базом, у односу на поточну пастрмку. Масна (pina adiposa), или друга леђна пераја, је осредње величине и налази се изнад завршетка базе аналног пераја. Репно пераје код мањих примјерака је редовно рашљасто, док је код већих равно одрезано. Бочна линија се јасно изражава и протеже уздуж тијела, готово у правој линији. Љуске су овалног облика и нешто веће него код поточне пастрмке. Дуж леђа љуске су ситније, док су са страна крупније. Слијепих цријева код пет пребројених примјерака било је: 96, 93, 91, 89 и 82 или у просјеку 89 комада. Поточна пастрмка из Луче и Плавског Језера има мањи број слијепих цријева. Код три примјерка ове пастрмке пронашао сам сљедећи број: 83, 79 и 74 или средња вриједност 77 комада. Као што се види, разлика у слијепим цријевима код ове двије пастрмке је прилично велика.

По леђима блатњача има пепељасто-сиву боју тијела, која када риба утине и извади се напоље, прелази у тамно-сињу боју. По боковима је свјетлија, док је трбух сребрнасто-бијеле боје. Боја главе је нешто затворенија од боје леђа. За вријеме мријеста, код мужјака се јавља, као полни диморфизам, смеђа боја по трбуху, али у мањој мјери него што је случај код поточне пастрмке. Леђно пераје Д има исту боју као и леђа, само је још посуто низом црних пјега, претежно дугуљастог облика, која су смјештена, како на међуопни, тако и по жбицама. Ове пјеге су ситније и у већем броју него код поточне пастрмке. Остала пераја су отвореније боје и без икаквих пјега.

По боковима блатњача је посута великим бројем црних пјега, неправилног облика. Обично су ове пјеге појединачне. Често се сријеће облик слова „x“. Ове пјеге се највише налазе дуж латералне линије. На оперкулуму се налази неколико изразитих, обично округлих, црних мрља, чији се број креће од 10—12 комада код одраслих примјерака. По леђима се пјеге слабо распознају, а по трбуху их нема никако. Број пјега варира код појединих примјерака као и њихова величина, која се обично креће око половине очног дијаметра. Крупније пјеге се налазе уз латералну линију.

Дужина и тежина тијела ове врсте рибе је доста карактеристична. Код цјелокупног расположивог материјала, измјерена је тежина и дужина, које су означене у табели I. По односу из-

међу дужине и тежине ова пастрмка се умногоме разликује од осталих претставника салмонида који насељавају ове воде. Упооређујући тежине и дужине блатњаче са осталим салмонидима Плавског Језера, младицом и поточном пастрмком, које су означене у табели 2, види се да је код исте дужине блатњача много

Табела II

Hucho hucho		Блатњача		Salmo trutta	
Дужина у мм.	Тежина у гр.	Дужина у мм.	Тежина у гр.	Дужина у мм.	Тежина у гр.
780	3650	783	4480	—	—
700	2570	701	4070	—	—
680	2527	678	3510	—	—
630	2166	630	2640	—	—
575	1425	572	1950	—	—
510	1035	501	1230	495	1310

тежа од младице. Док је младица издуженија и виткија, дотле је блатњача здепастија и тежа. У недостатку крупнијих примјерака поточне пастрмке, које су ријетке у овим водама преко 2 килограма, ова компарација са блатњачом није потпуна. И поред тога што сам располагао са свега једним примјерком приближне тежине ради упоређења, види се да је поточна пастрмка нешто тежа од блатњаче. Ова разлика између дужине и тежине уствари претставља битно обиљежје овог салмонида. Према провјереним подацима, тежина блатњаче се креће до 12 килограма. Највише се лове примјерци до 5 килограма, али ни тежи примјерци нијесу ријетки.

Блатњача се мријести у другој половини мјесеца новембра и у првој половини децембра. Интересантно је да на мријест излази прије поточне пастрмке из овог слива, која се мријести у другој половини децембра. Из језера се пастрмке крећу узводно — уз Лучу, према њеним саставницама Вруји и Грнчару, гдје им се налазе бојишта. У вријеме мријеста, пастрмке се у већем броју примјећују на бојиштима преко читавог дана. Икра је средње величине, црвенкасто-жуте боје. У односу на своју тежину, блатњача производи бројно више комада икре него поточна пастрмка, Пастрмка број 5 из табеле 1, имала је 5950 комада икре, и то с десне стране 3032, а слијеве 2918. Блатњача број 7, имала је 3985 комада и то с десне 2073, а с лијеве 1912.

Овај салмонид углавном насељава воде Плавског Језера. Не показује никакву тежњу да се рашири у осталим водама које увиру или извиру из језера. Ријетко се деси да зађе у неку оближњу воду, или, пак, да се улови. Једина миграција блатњаче јавља се за вријеме мријеста. И у току највећих температура, које се крећу у мјесецу августу између 16 и 20°C блатњача не напушта језеро. Распрострањена је по читавом језеру. Нема неко од-

ређено станиште. За вријеме покусног лова, имао сам прилике да је ухватим и у најплићем дијелу језера, те се да закључити да се држи, како највећих дубина, тако и отворене пучине.

Ова пастрмка је једино позната под именом „блатњача“. Ово име је вјероватно добила по називу самог језера, које мјештани обично називају „Блато“, те се назив „блатске пастрве“ до данас задржао. Постоји и друга претпоставка. Како се пастрмка у току дана више држи већих дубина у језеру, чије је дно муљевито, то се укоријенило мишљење да она највише пребива на овом муљу, те је и због тога названа блатњачом.

Луча (ориг.)

Блатњача се лови највише мрежама стајачицама; затим удицом и варалицом. Најбољи лов на блатњачу је у периоду август-септембар. По подацима које смо прикупили од рибара и чувара риболова, годишње се улови око 200 килограма. Овај податак није у потпуности провјерен. У односу на укупан улов рибе у Плавском Језеру, ова пастрмка је заступљена са око 4⁰/о.

ЗАКЉУЧАК

На основу напријед изнесеног описа и посебних морфолошких особина, које се битно разликују од осталих салмонида које насељавају наше воде, блатчања претставља, вјероватно, нову врсту језерске, односно, ендемичне пастрмке.

Као и код осталих пастрмки, формула пераја Д 3/11, П 1/13, В 1/8, А 3/9, Ц 19 показује блиску сродност са осталим салмонидима.

Број љусака јој је нешто већи него код поточне пастрмке и креће се од 117 до 120 комада. Љуске су доста велике.

Истиче се заобљено и здепасто тијело. Глава је у односу на труп, кратка. Горња чељуст иде до $\frac{2}{3}$ промјера ока. Доња чељуст је краћа од горње. Зуби су код ње ситни и окренути ка усној дупљи. Леђно пераје се истиче својом дужом базом.

Боја је уједначена код испитаних примјерака. Преовладава пепељастосива боја, у тамнијим нијансама. Црне пјеге карактеристичне.

Однос дужине тијела је, према тежини, специфичан. Број слијепих пријева велик. На мријест излази раније него сродни салмониди. Процентуално по тежини даје већи број икре, од осталих пастрмки. Икру одлаже у текућој води.

Тежину достиже до 12 кг. Насељава само Плавско Језеро те не показује никакав интерес да се рашири у осталим водама.

У односу на остале рибе, процентуално је слабо заступљена.

ЛИТЕРАТУРА

1. Цвијић Ј.: Геоморфологија I, Београд 1924.
2. Дреџун Ђ.: Пастрмка из Рикавачког Језера, Рибарство Југославије бр. 4/5, Загреб 1955 г.
3. Караман С.: *Pisces Macedoniae*, Сплит 1924.
4. Караман С.: Салмониди Балкана, Воде и рибе Југославије, Загреб 1932 г.
5. Стефановић Д.: Расна и еколошка испитивања на охридским салмонидима, Београд 1948.
6. Schindler O.: *Unser Süswasserfische*, Stuttgart 1953.
7. Стевановић Д.: Рибе природне знаменитости гусињско-плавског басена, Научна Књига 1953 г.
8. Талер З.: Распрострањење и попис риба Југославије, Београд 1954.
9. Талер З.: Висовачка језерска пастрва, Гласник биолошке секције, Загреб 1950.